

Davidson'un Düzensiz Tekçilik Kuramı ve Sosyal Bilimsel Yasaların Varlığı

Sedat YAZICI *

Özet

Kesin sosyal bilimsel yasaların olup olamayacağı sorusu sosyal bilimler felsefesinde uzun süredir tartışılmakta olan bir konudur. Yaygın kabul görmesine karşın, Donald Davidson'un, kesin psikolojik yasaların olmadığını ileri süren düzensiz tekçilik kuramı bir çok farklı eleştiriye hedef olmuştur. Bu makalede amacım, a) düzensiz tekçiliğin temel ilkelerini tartışmak; b) bu kuramın gölge-olguculuk ve yadsıyıcı maddeciliği içerip içermediğini incelemek; c) Lee McIntyre'nin düzensiz tekçilik kuramına yönelik ileri sürdüğü eleştiriye karşı bir argüman geliştirmektir.

Anahtar Sözcükler: düzensiz tekçilik, sosyal bilimsel yasalar, Donald Davidson, sosyal bilimler felsefesi.

Abstract

The question whether there exists strict social scientific laws has long been debated in the philosophy of the social sciences. In spite of its widespread acceptance, Donald Davidson's anomalous monism, which holds that there are no strict psychological laws, has been the target of a variety of distinct criticism. In this paper, my aim is to a) discuss the central tenets of anomalous monism; b) examine whether it is committed to epiphenomenalism and eliminative materialism; c) develop an argument that refutes the criticism raised by Lee McIntyre against anomalous monism.

Key Words: anomalous monism, social scientific laws, Donald Davidson, philosophy of the social sciences.

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Felsefe Grubu Öğretmenliği.

1. Giriş

Bilimsel etkinliğin belli başlı amaçlarından biri de varlığa, insan yaşamına ya da davranışına ilişkin düzenliliği açıklayan yasalar elde etmektir. Bilim adamları, fiziksel, sosyal ve psikolojik olayları açıklarken o olayların bağımlı oldukları yasalara başvururlar. Ancak, insan davranışının açıklanmasında sosyal bilimsel yasaların ne tür rol oynadıkları tartışması sosyal bilimler felsefesinin belli başlı konularından biridir. Örneğin Max Weber'e göre, "kesin doğa bilimlerinde, bu bilimler *evrensel olarak geçerli* olduğu ölçüde, yasalar önemli ve değerlidirler...Kültür bilimlerinde, evrensel ve genel olanın bilgisi hiçbir zaman kendinde değerli değildir" (Weber, 1968: 91). Çünkü, yine Weber'e göre, kültür bilimlerinde ya da sosyal bilimlerde, bir yasa ne kadar genelse o denli içerikten yoksundur. Genel ve evrensel sosyal bilimsel yasalara dayanarak tekil olayları açıklayamayız; çünkü "bir fenomenin *bireyselliği* söz konusu olduğunda, nedensellik sorusu yasalar sorusu değil, somut nedensel ilişkiler sorusudur" (Weber, 1968: 90). Bu iddia, sosyal bilimsel yasaların hiçbir işlevinin veya öneminin olmadığı anlamına gelmez. Ancak, tekil olayların nedensel açıklaması söz konusu olduğunda, nedensel yasaların elde edilmesi *amaç değil*, yalnızca bir *araçtır*. Bir fenomenin ya da tekil olayın incelenmesinde sosyal bilimsel yasalar *yorumlama aracı* olarak önemli değere sahiptirler. Ancak bu değer, Weber'e göre, yalnızca yorumlama aracı olmakla sınırlıdır.

Bu makalede görüşlerini ele alacağımız Donald Davidson, kesin sosyal bilimsel yasaların olamayacağı ve nedensel açıklamanın temelde tekil olaylar arasında varolan bir ilişki olduğu görüşleriyle Weber'le benzer düşünceyi paylaşır. Davidson'a göre zihinsel olan düzensizdir (anomalous); yani herhangi bir yasalılığa bağımlı değildir. İnanma, isteme, algılama gibi zihinsel ifadeler veya olaylar, fiziksel ifade ve olayların bağımlı olduğu gibi, bilimsel yasalara bağımlı değildirler. Öte yandan, ister fiziksel ister zihinsel olana ilişkin olsun, nedenselliğin olduğu her durumda söz konusu nedenselliğin bağımlı olduğu kuşatıcı bir yasa vardır. Davidson, ilk bakışta tutarsızlık gibi gözükken bu iki görüşü düzensiz tekçilik (anomalous monism) adını verdiği kuramıyla temellendirmeye çalışır. Bu makalede amacım, (a) elden geldiğince Davidson'un görüşlerine sadık kalarak, düzensiz tekçilik kuramının temel ilkelerini açıklamak; (b) Jeagwon Kim'in düzensiz tekçilik kuramına yönelik eleştirisini irdeleyerek, bu kuramın dışlayıcı maddecilik ve gölge-olguculuk görüşlerini içerip içermediğini tartışmak; (c) Lee McIntyre'in maddeciliğin temel ilkesinden hareketle düzensiz tekçilik kuramına karşı geliştirdiği argümanın yanlış olduğunu göstermeye çalışmaktır.

2. Düzensiz Tekçilik

Davidson'un kesin sosyal bilimsel yasaların olamayacağını savunan düzensiz tekçilik kuramı üç temel iddia ya da ilkedен oluşur:

1- *Nedensel Etkileşim İlkesi*: Algılama, hatırlama, bilginin elde edilmesi ve yitirilmesi gibi psikolojik olaylar ve niyetsel eylemler doğrudan veya dolaylı olarak fiziksel olayların hem nedeni hem de etkisi (sonucu) olurlar.

2- *Nedenselliğin Yasalılık İlkesi*: Olaylar, neden ve sonuç olarak ilişkilendirildiklerinde, bu olayların uygun düştüğü kapalı ve belirleyici bir yasalar sistemi vardır.

3- *Zihnin Düzensizliği İlkesi*: Zihinsel olayların açıklanabileceği ve tahmin edilebileceği kesin belirleyici yasalar yoktur (Davidson, 1980a: 231).

Bu üç ilke birlikte ele alındığında düzensiz tekçilik görüşünü ifade ederler. Bu görüşün tekçi olması, psikolojik olayların fiziksel olaylar olduğunu ileri sürmesinden kaynaklanmaktadır. Görüşün düzensizlik iddiası ise, psikolojik terimlerle betimlendiklerinde, olayların kesin yasalara bağımlı olmadığını ileri sürmesine dayanmaktadır. Davidson'un amacı yukarıdaki üç iddiayı uzlaştırmaya ve tutarlı hale getirmeye çalışmaktır. Düzensiz tekçilik, bir yandan fiziksel ve zihinsel olanın nedensel etkileşime girdiğini ve nedenselliğin olduğu her durumda mutlaka bir yasanın olduğunu ileri sürerken, öte yandan, zihinsel olanı açıklamada veya tahmin etmede kesin belirleyici psikolojik yasaların olmadığını ileri sürmektedir. Zihinsel olanı açıklayabilecek iki tür yasadан bahsedilebilir. Birincisi, zihinsel ifade ve olayları fiziksel ifade ve olaylarla bağlayan psiko-fiziksel yasalar. İkincisi ise, zihinsel ifade ve olayları diğer zihinsel ifade ve olaylarla bağlayan psikolojik yasalar. Davidson, zihinsel olanın düzensiz olduğunu ileri sürerken bu iki tür yasanın var olmadığını savunmaktadır.

Ne var ki, Davidson'un da belirttiği gibi, birçok felsefeci yukarıdaki üç ilkenin bir çelişiklik taşıdığını ileri sürecektir. Çünkü, birinci ve ikinci ilke, yani nedensel bağlantı ve nedenselliğin yasaya bağımlı olduğunu savunan ilkeler, en azından bazı zihinsel olayların yasa temelinde açıklanabileceğini veya kestirilebileceğini ileri sürerken; zihnin düzensiz olduğunu savunan üçüncü ilke bunun böyle olmadığını savunmaktadır. Davidson'un, bu üç ilkede ifade edilen görüşleri ve bunlar arasındaki tutarlılığı nasıl temellendirdiğine geçmeden önce bazı kavramsal çözümlerle bulunmakta yarar var.

Davidson'a göre, "ancak ve ancak tıpa tıp aynı neden ve etkilere sahipeler olaylar özdeşirler" (Davidson, 1980c: 179). Olaylarla, olaylara göndermede bulunurken kullandığımız betimlemeler arasında bir ayrım vardır. Benzer şekilde, olayların kendileri arasındaki ilişkiyi ifade eden *nedensellik* ile olayların belli bir şekilde betimlemesini gerektiren *nedensel açıklama* arasında da bir ayrım söz

konusudur. Bu ayrım, Davidson'un düzensiz tekçilik kuramını anlamada anahtar role sahiptir. Nedensellik, fiziksel ya da zihinsel, olayların kendileri arasında var olan bir ilişkidir. Fiziksel olayla zihinsel olay arasındaki fark şudur: Zihinsel terimlerle betimlenen olaylar zihinsel, temel olarak yalnızca fiziksel dille ifade edilenler ise fiziksel olaylardır (Davidson, 1980b: 211).

Yukarıdaki ayrım temelinde, düzensiz tekçilik kuramının üç iddiasını uzlaştırırken Davidson şöyle düşünür:

Nedensellik ve özdeşlik, nasıl tanımlanırsa tanımlansınlar, tekil olaylar arasındaki ilişkilidir. Oysa yasalar, dilseldir; bu nedenle, yalnızca şu ya da bu şekilde betimlenen olaylar yasaları örnekler ve yasaların ışığında açıklanabilirler ve tahmin edilebilirler. Nedensel etkileşim ilkesi olaylarla kaplam yönünden ilgilenir; bu nedenle, zihinsel-fiziksel ikilemine kördür. Zihinsel olanın düzensiz olduğu ilkesi *zihinsel olarak betimlenen olaylarla ilgilenir*; çünkü olaylar yalnızca betimlendikleri gibi zihinseldirler. Nedenselliğin yasalık özelliği ilkesi dikkatli okunmalı: Bu ilke, olayların neden ve sonuç olarak ilişkilendirildiklerinde bir yasayı örnekleyen betimlemeleri olduğunu söyler. Bu ilke, her tekil nedensellik ifadesinin bir yasayı örneklediğini söylemez (Davidson, 1980b: 211).

Buna göre, eğer tekil bir nedensel ifade doğruysa, onu kapsayan nedensel bir yasa vardır, ama bu yasanın söz konusu ifadenin kullanıldığı aynı terimlerle dile getirilmesi gerekmez. Nedensel yasalar olayları yalnızca fiziksel betimlemeler altında ilişkilendirirler. Fiziksel olaylar arasındaki nedensel etkileşim düzensizlik göstermediği halde, olayların zihinsel betimlemesi düzensizlik gösterir (Davidson, 1980a:231). Peki, zihinsel olanın düzensizliği nereden kaynaklanmaktadır? Davidson, belli başlı iki neden gösterir. Birincisi, inanç, istek ve anlamın belirlemelemeziği:

Bir bireye bir inanç, istek, amaç, niyet veya anlam atfettiğimizde, zorunlu olarak, bu bireyin inanç ve isteklerinin yapısınca kısmen belirlenmiş olan bir kavramlar sistemi içinde hareket ederiz. Durumu değiştirmeksizin psikolojik olayın bu özelliğinden kurtulamayız. Ne var ki, bu özelliğın fiziksel dünyada bir karşılığı yoktur (Davidson, 1980a: 230).

İkincisi, zihinsel olanın bütünlüğü ya da bilişsel alanın bütüncü karakteri:

Bir davranış kuramının doğruluğunu ve gücünü artırmak için her girişim bizi eyleyenin inanç ve motivlerinin tüm sistemini doğrudan ortaya çıkarmaya zorlar. Ancak, böyle bir sistemi kanıtlardan çıkarırken, zorunlu olarak, tutarlılık, ussallık ve uyumluluk koşullarını yükleriz. Bu koşulların fiziksel kuramda bir karşılığı yoktur; bu nedenle

fiziksel fenomen ile psikolojik fenomen arasında kaba ilişkiden daha fazla bir şey arayamayız (Davidson, 1980a: 231).

Birçok yorumcunun da dile getirdiği gibi, Davidson'un zihinsel olanın düzensiz olduğunu doğrulayan nedenler olarak ileri sürdüğü görüşlerinde Quine'in etkisi ve katkısı açıktır. Bilindiği gibi Quine, duyusal ifadeye birebir karşılık gelecek, söz konusu ifadeyi doğrulayan anlamlı bir deneysel cümlemin olduğunu savunan görüşü deneyciliğin bir dogması olarak eleştirmiştir. Ona göre, tekil cümlelerle, bu cümleleri doğrulayan ya da yanlışlayan bir ilişki yoktur, çünkü dış dünyaya ilişkin duyusal deneyimiz tekil ya da bireysel bir özellik değil, diğer kavram, inanç, bilgi ve bilişselliğimizin içinde bulunduğu bütüncü bir özellik gösterir (Quine, 1980: 42-4). Davidson, zihinsel olanın bütüncü özelliğiyle benzer görüşü dile getirir. Bireysel zihinsel ifadelerle bu ifadelerin atfedilmesini temellendiren davranışlar arasında birebir ilişki yoktur.

3. Düzensiz Tekçilik, Gölge-Olguculuk ve Yadsıyıcı Maddecilik

Davidson'a göre, olaylar betimlemeler yoluyla fiziksel ya da zihinsel terimlerle açıklanabilirler. Ancak, yalnızca düşünce dilinde betimlenen zihinsel olaylar yasalılığa dahil edilmeye olanak vermezler. Lee McIntyre'm da belirttiği gibi, "Davidson psikolojik yasaların olabirliğini yadsırken insan davranışını açıklamak için fiziksel yasaların uygun olduğuna inanır." (McIntyre, 1999: 379) Gerçekten de Davidson bu düşünceyi açıkça dile getirir: "Bire bir alındıklarında, psikolojik olaylar fiziksel terimlerle betimlenebilirler, yani fiziksel olaylardır" (Davidson, 1980a: 231). Buna göre, insan davranışını yönlendiren yasalar vardır ama bu yasalar ancak fiziksel yasalar olabilirler. Psikolojik ya da zihinsel terimlerle betimlenenler yasalılık niteliği taşımazlar. Yine McIntyre'm belirttiği gibi, tüm bu önermeler alt alta konulduğunda, Davidson'un yadsıyıcı (dışlayıcı) maddeciliği (eliminativist materialism) savunduğu düşünülebilir. Çağdaş zihin felsefesinde Paul Churchland gibi felsefecilerin öncülüğünü sürdürdüğü dışlayıcı maddecilik, günlük yaşamda klasik sağduyu ya da folk psikolojinin terimleri olarak kullandığımız düşünmek, inanmak, istemek, arzulamak ve duyum gibi zihinsel ifadelerin karşılığının veya anlamlarının bulunmadığını ileri sürerek, bu ifadelerin bilimsel terminolojiden dışlanarak ya da atılarak bunların yerini fiziksel terimlerin alması gerektiğini, gelişmiş bir nöropsikoloji ile bunun olanaklı olduğunu savunan görüşü ifade eder. Davidson, temelde maddeci zihin felsefesini savunmakla birlikte, düzensiz tekçilik kuramının dışlayıcı maddeciliği içerdiği söylenemez.

İlkin, dışlayıcı maddecilerin aksine, Davidson niyetselliğin psikolojiye ve zihinsel olana ayrıcalıklı bir konum yüklediğini düşünür. Ona göre, zihinsel olayların ayırıcı özelliği yalnızca özel, öznel ya da maddi olmayan olmaları değil,

en önemlisi niyetssel olmalarıdır. Davidson, John Searle gibi sosyal bilimsel açıklamanın temelde niyetssel bir açıklama olduğunu düşünen sosyal bilimler felsefecileriyle aynı görüşü paylaşır. Searle'e göre, "hem eylemin yapısına hem de eylemin açıklamasına temel olan nedensellik türü niyetssel nedensellikdir" (Searle, 1984: 64). Ona göre, dünyanın maddi parçacıklardan oluştuğu konusunda maddeciler haklıdır. Ancak, dünya aynı zamanda insan davranışının ortaya çıkışında nedensel olarak işlev gören öznel zihinsel ifadelerden de oluşmaktadır (Searle, 1991: 334). Davidson, hem ikiciliğe, hem de indirgemeci maddeciliğe karşı çıkma konusunda Searle'le benzer görüştedir.

İkinci olarak, Davidson, psikolojik araştırma ve çözümlemenin açıklayıcı olduğuna, nedensel düzeyde olmasa da, betimleme düzeyinde anlamlı olduğuna inanır. Üçüncü olarak, psikolojik açıklama kuramının fiziksel açıklama kuramına indirgenebileceğini kabul etmez. Kendi ifadesiyle, "düzensiz tekçilik tüm olayların fiziksel olduğu iddiasıyla maddeciliği çağırır, ancak o, çoğunlukla maddeciliğin özü olarak düşünülen zihinsel fenomenin tümüyle fiziksel açıklamasının verilebileceği savına karşı çıkar (Davidson, 1980b: 214). Son olarak, yine dışlayıcı maddecilerin aksine, Davidson fiziksel açıklamanın ötesinde zihinsel terimlerle yapılan folk-psikolojik açıklamanın gereksiz ve boş olduğunu kabul etmez.

Davidson'un, zihinsel olanla fiziksel ya da bedensel olanın özdeş olduğunu ileri sürmesiyle temelde maddeci zihin felsefesini savunduğunu söylemiştik. Öte yandan, düzensiz tekçilik kuramı tüm olayların fiziksel olduğunu savunması bakımından maddecilikle örtüşse de, zihinsel fenomenin salt fiziksel açıklamasının verilebileceği görüşüne karşı çıkmasıyla maddecilikten ayrılır (Davidson, 1980b: 214). Davidson'a göre, zihinsel olaylar fizikle ilgili olaylardır ama fiziksel olaylara indirgenemezler. Bu noktada birçok yorumcu, düzensiz tekçilik kuramının gölge-olguculuk (epiphenomenalism) görüşünü, yani fiziksel olanın zihinsel olanın nedeni olduğunu, ama zihinsel olanın fiziksel olanın nedeni olmadığını savunan görüşünü içerdiğini iddia etmişlerdir. Bu iddiayı dile getiren yorumculardan biri olan Kim'e göre, Davidson'un düzensiz tekçilik kuramı zihinselliğe herhangi bir nedensellik gücü yüklemez:

Gerçek şu ki, Davidson'un düzensiz tekçiliğine göre, zihinsellik hiçbir nedensel iş görmez. Düzensiz tekçilikte, olayların yalnızca fiziksel yasaları örneklediğinde neden olduklarını hatırlayalım. Bu, bir olayın zihinsel niteliklerinin nedensel bir farklılık yaratmadığı anlamına gelir. Bir olayın zihinsel niteliklerini değiştirmenin aynı zamanda onun fiziksel niteliklerini değiştirdiğini, dolayısıyla onun nedensel ilişkilerini etkilediğini varsaymak, düzensiz tekçiliğin temel ilkesi olan psiko-fiziksel düzensizliğin yanlış olduğunu varsaymaktır (Kim, 1989: 31).

Buna göre, zihinsel olanın nedensel olarak etkisiz olması düzensiz tekçiliğin birinci ilkesinin yanlış, dolayısıyla üç ilkenin de birbiriyle tutarsız olması demektir. Düzensiz tekçilik kuramının zihinsel olanın nedensel olarak etkisiz ya da işlevsiz olduğu iddiasını Ernest Sosa da dile getirir. Ona göre, Davidson'un çözümlemesinde "zihinsel olaylar nedensel ilişkiye zihinsel olarak *değil*, yalnızca fiziksel olarak girerler" (Sosa, 1984: 277). Sosa'nın gerekçelendirmesini bir kenara bırakarak tartışmayı kim'in eleştirileri doğrultusunda sürdürüelim. Kim'e göre, eğer bir olayın zihinsel niteliklerinin değişmesiyle fiziksel nitelikleri de değişiyorsa, düzensiz tekçilik kuramının düzensizlik iddiası tutarlı bir biçimde savunulamaz. Davidson, Kim'in bu yorumunun düzensiz tekçilik kuramını doğru yansıtmadığını düşünür. Ona göre, zihinsel olanın fiziksel olana bağlı olması veya dayanması ilkesinden bir zihinsel olayın niteliklerinin değişmesiyle fiziksel niteliklerinin de değişeceğini çıkarabiliriz. Düzensiz tekçilik bu çıkarımı kabul eder. Ancak, bu bağlılık, psiko-fiziksel yasaların var olduğunu içermez. Çünkü, bağlılık (supervenience) ilkesi

e tikel olayının bir *p* zihinsel niteliğindeki herhangi bir değişimin *e*'nin fiziksel niteliklerindeki bir değişim ile birlikte olacağını içermesine karşın, diğer olaylarda *p*'deki bir değişimle bu olayların fiziksel niteliklerinde aynı değişimin olacağını göstermez... Bağlılığın tanımı, zihinsel niteliklerdeki bir değişimin her zaman fiziksel niteliklerde bir değişimle birlikte olacağını ifade eder, ama bu tanım aynı fiziksel niteliklerin aynı zihinsel niteliklerle değişeceğini içermez (Davidson, 1995: 7).

Görüleceği üzere, zihinsel olanın fiziksel olana bağlı olduğu noktasında Davidson Kim'le aynı görüşte olmasına karşın, Davidson'a göre bu bağlılık tekçiliği kabul eder ama, ne tanımsal ne de yasaya dayalı bir indirgemeyi varsayar (Davidson, 1995: 5). Bu anlamda Davidson, Kim'in de belirttiği gibi, zayıf bağlılık (weak supervenience) görüşünü benimser. Davidson'a göre, bağlılık ilkesi zihinsel olanla fiziksel olan arasında nedensel ilişkinin olduğundan daha fazla bir şey söylemez. Bu nedenle, düzensiz tekçiliğin birinci ve ikinci ilkesi bağlılık ilkesiyle tutarlıdır (Davidson, 1995: 5). Kim'e göre, böyle bir yanıt doyurucu değildir; çünkü zihinsel olanın fiziksel olana bağlı olduğunu söylemek yetmez. Zihinsel olanın fiziksel olana bağlı olduğunu, fiziksel olanın düzenlilik gösterdiği halde zihinsel olanın düzenlilik göstermediğini ileri sürüyorsak, söz konusu bağlılığın ne tür bir bağlılık olduğunu söyleyebiliyor olmamız gerekir. Aksi takdirde, zihinsel nitelikler kuramı olarak sunulan bir kuram fiziksel nitelikler konusunda birçok şey söyleyip de zihinsel niteliklerin gücü hakkında hiçbir şey söylemiyorsa, böyle bir kuramın zihinsel nitelikler hakkında gölge-olgucu olduğu söylenebilir (Kim, 1995: 20).

Davidson'un düzensiz tekçilik kuramının gölge-olguculuk temeli üzerine kurulu olduğu söylenebilir mi? Eğer öyle değilse, Davidson ile Kim arasındaki görüş ayrılığı nereden kaynaklanmaktadır? Davidson'un, zihinsel olanın fiziksel olana nedensel etkisinin olduğunu her fırsatta yinelemesi, düzensiz tekçilik kuramının gölge olguculuk üzerine kurulu olmadığını açıkça göstermektedir. Gerçekten de, kendisinin de belirttiği gibi, Davidson'un eylem kuramına ilişkin yazılarının çoğunun eylemlerin betimlenmesini, açıklanmasını, tahmin edilmesini ve onlara nelerin neden olduğunu araştırmaya yönelik olduğunu göz önünde bulundurursak, zihinsel olanın nedensel bakımdan etkisiz olduğuna ilişkin örtük ya da kapalı herhangi bir ifadeye rastlamıyoruz. Kendi indirgemeci kuramı doğrultusunda, Kim'in zihinsel niteliklerin ne tür nedensel rol oynadıklarının yanıtını aramasını anlayabiliriz. Ancak, aynı soruyu Davidson'a sormamızı anlamsız kılan önemli bir mantıksal neden var: Davidson'un düzensiz tekçilik kuramı zaten zihinsel olanla fiziksel olan arasında kavramsal indirgenemezlik üzerine kuruludur. Davidson'un zayıf bağıllık görüşünü savunuyor olmasının nedeni de fiziksel olanla zihinsel olan arasında nitelik özdeşliğinin olabileceğini kabul etmemesinden kaynaklanmaktadır. Ona göre, zihinsel olanla fiziksel olan arasında nedensel bir ilişki vardır; ama bu ilişki kesin yasaya konu olabilecek bir ilişki değil, düzensiz bir ilişkidir. Davidson'un düzensizlik argümanı, hem zihinsel olayları, hem de zihinsel olayların nitelikleriyle onlara karşılık gelen fiziksel olayların nitelikleri arasındaki düzensizliği kapsar. Yalowitz'in de belirttiği gibi, Davidson'un zihinsel olayları açıklayan kesin yasaların olmadığını savunan düzensizlik görüşü iki tür kesin yasanın olmadığını içerir. Birincisi, farklı nitelikleri açıklayan kesin köprü yasalar; ikincisi tekil nedensel ilişkileri kuşatan ard arda gelen olay ve ifadeleri açıklayan kesin yasalar (Yalowitz, 1998: 186). Bu nedenle, Mclaughlin'in ileri sürdüğü gibi, Davidson'un Kim'in kaygısını yeterince dile getirmediği yorumu (Mclaughlin, 1995: 39), sorunun temelini görememesinden değil, kanımca, Kim'in sorusunun düzensiz tekçilik kuramına uygun bir soru olmadığını düşünüyor olmasından kaynaklanmaktadır. Bir başka deyişle, Kim'in Davidson'un yanıtlamasını istediği soru düzensiz tekçilik kuramının kapalı bıraktığı bir soru değildir, tam aksine o, bu kuramın üzerine kurulu olduğu ilkeyi yansıtmaktadır.

Davidson, düzensiz tekçilik kuramına yönelik çoğu yanlış anlamaların ve yorumların temel nedeninin olaylar konusunda tür ve tekil ayrımını göz önünde bulundurmamaktan kaynaklandığını ifade eder (Davidson, 1995: 15). Tüm indirgemeci kuramcılarının ve sosyal bilimsel yasaların varlığını savunanların bu ayrımı görmezlikten gelmelerini anlamak zor değil. Çünkü, türsel benzerlik olmadan olaylar arasında nedensel ilişkinin olduğunu savunmak olanaklıdır, ama türsel benzerliğin olmadığı durumda kesin yasalılıktan bahsetmek olanaksızdır.

Aşağıda göreceğimiz gibi, McIntyre’ın yorumunun dayandığı temellerden biri de aynı yanlış anlama üzerine kuruludur.

4. Zihinsel Olanın Açık Oluşu ve Kesin Sosyal Bilimsel Yasaların Olanaksızlığı: McIntyre’ın Davidson Eleştirisine Bir Yanıt

Davidson’un kuramı psikoloji biliminin yanı sıra, sosyolojiden antropolojiye tüm davranış bilimlerini kapsayan sonuçlar içerdiğinden yoğun ilgi görmesi şaşırtıcı değildir. Örneğin Lee McIntyre, düzensiz tekçiliği eleştirenlerden biri olarak, Davidson’un sosyal bilimsel yasaların olabilirliğine karşı geliştirdiği argümanı hem “kavramsal olarak hatalı” hem de “biçimsel olarak başarısız” bulur. Ona göre, Davidson sosyal bilimsel yasaların olamayacağını insan zihninin karmaşıklığı temelinde değil, sonsuz olan insan düşüncesinin davranışlara muhtemel etkisinin de sonsuz olacağı temelinde savunmaktadır (McIntyre, 1999: 385). McIntyre, Davidson’un zihinsel olanın kapalı olmadığı savını maddeci zihin felsefesiyle olan ilkesel ve kavramsal tutarlılığını irdeleyerek, düzensiz tekçilik görüşünün Davidson’un savunucusu olduğu maddeci anlayışla çeliştiğini göstermeye çalışır. McIntyre’a göre, her şeyden önce şunu göz önünde bulundurmamız gerekir:

Yasaların, kapalı bir sistemin üstesinden gelebileceği düzenliliğin varlığını gerektirdiği doğru olabilir. Ne var ki, düzenliliğin neden sadece kapalı sistemlerde olabileceği açık değildir. Değişmenin düzenli bir şekilde olduğu açık bir sistem düşünülemez mi? Bir sistem düzenli bir şekilde değiştiği sürece, onu betimleyen yasaların olması ilkece olanaklıdır (McIntyre, 1999: 384-5).

En önemlisi, eğer zihinsel olayların fiziksel olaylara maddi bağlılığını kabul ediyorsak, ki McIntyre’a göre Davidson bunu kabul ediyor, o zaman zihinsel olanın sonsuz olduğunu, dolayısıyla da kapalılığını savunmak olanaksızdır. Çünkü, insan beyni nihayetinde sonlu sayıda sinir hücresine sahiptir. McIntyre’a göre bunun anlamı şudur:

İnsan beynindeki milyonlarca sinir hücresi arasından ortaya çıkabilecek sınırlı sayıdaki fiziksel ifadeler gerçeğinden, yalnızca bunlara dayanan sınırlı sayıda olası zihinsel ifadeler vardır. Her zihinsel ifadenin fiziksel ifadeye dayanmak zorunda olduğunu (söyleyen) maddeciliğin ilk ilkesinden, zihinselliğimizin sınırlı, dolayısıyla da kapalı olduğunu düşünmek doğrudur (McIntyre, 1999: 386).

McIntyre, oldukça basit ama o denli yıkıcı gözükten bir argüman savunuyor. Maddecilerin ileri sürdüğü gibi fiziksel olanla zihinsel olan özdeşse, fiziksel olanın

sınırlılığında zihinsel olanın da sınırlı olması gerekir. Eğer bu argüman doğruysa, Davidson'un düzensiz tekçilik kuramı ciddi bir tutarsızlık içeriyor. Ne var ki, tartışmaya çalışacağım gibi, McIntyre'in argümanı üç önemli sorun taşıyor: Birincisi, kapalılığı sınırlılıkla özdeş tutması. İkincisi, Davidson savunmadığı halde, tüm maddecileri tür-özdeşliği savunucusu göstermesi. Üçüncüsü, zihinsel olanla fiziksel olanın etkileşiminde her zaman fiziksel olandan zihinsel olana olmak üzere tek yönlü bir etkileşimden söz etmesi. Şimdi bu üç sorunu, elimizden geldikince Davidson'un kuramına sadık kalarak sırasıyla ele alalım.

McIntyre, Davidson'un zihinsel olanın sıkı yasallık özelliği göstermediği görüşünü onun zihinsel olanı etkileyebilen çok fazla şeyin olduğunu ifade eden sözlerine dayandırır. Ona göre, Davidson psikolojik yasaların kapalılık özelliği göstermesini sonsuz olan insan düşüncesinin davranışlara muhtemel etkisinin de sonsuz olacağı temelinde savunmaktadır. Oysa Davidson, psikolojik olayların kapalı bir sistem oluşturmadığını farklı ölçütlere dayandırmaktadır. Bu nedenle, Davidson'un sıkı psikolojik yasalar yoktur derken neyi kastettiğini anlamak için kesin ya da sıkı yasa ile kesin-olmayan yasa arasındaki ayrımını açıklamamız gerekir.

Bilim felsefesi terminolojisinde yaygın olarak kabul edilen görüşe göre, kesin yasalar, "diğer koşullar aynı kaldığı sürece", "genel olarak" veya "çoğunlukla" gibi istisnai durumları içinde barındırmayan yasalar olarak kabul edilir. Davidson, bu sınırlamaları kabul etmekle birlikte, kesin yasa kavramına bundan daha fazla bir anlam yükler. Ona göre, bu iki yasa türü arasındaki temel farklılık şudur: Kesin yasalar, kesin-olmayan yasaların aksine, kuşatıcı ve kapalı bir dilsel yapıda ifade edilen yasalardır. Eğer, T gibi bir kuramın kapsamındaki olaylar yalnızca T'nin kapsamındaki diğer olaylarla nedensel etkileşimde bulunuyorsa bu durumda T kuramı kapalı bir kuramdır. Buna göre, "psikolojik olaylar açıkçası kapalı bir sistem oluşturamazlar; çünkü [bu olaylarda] *psikolojik olmayan* çok şey olur ve *psikolojik olanı etkiler*" (Davidson, 1980a: 23). Görüldüğü üzere, Davidson kapalılığı zihinsel olanın sonsuzluğuyla değil, zihinsel olanın kapsamındaki olayların zihinsel olmayan olaylarla da nedensel etkileşimde bulunmasına dayandırmaktadır.

McIntyre'in yorumunun bir başka sorunu aynı tür zihinsel ifadelerin tüm bireylerce, her zaman aynı olacağını ileri süren tür özdeşliğine (type-identity) dayanıyor olmasıdır. Oysa Davidson düzensiz tekçilik kuramının tür özdeşliğine değil, her bireyin kendi zihinsel ifadesinin ancak yine kendi fiziksel ifadesiyle özdeş olabileceğini savunan tekil özdeşlik (token-identity) üzerine kurulu olduğunu açıkça belirtir. Davidson, her fırsatta olayları tekil veya birey olarak almadıkça eylemlere, onların açıklanmasına, nedensel ilişkisine veya zihinsel olanla fiziksel olan arasındaki ilişkiyi veren doğru bir kuram savunmanın olanaksız olduğunu ifade eder (Davidson, 1980c: 165). Dahası, onun zihinsel olanla fiziksel olanın özdeşliğinin

olduğunu kabul eden maddeci anlayışı, bu özdeşliğin zihinsel ve fiziksel kavramlar arasında değil, zihinsel ve fiziksel ifadeler arasındaki özdeşliği savunan bir maddeciliktir. Düzensiz tekçilik “zihinsel varlıkların fiziksel varlıklar olduğunu, ama zihinsel kavramların tanım gereği veya doğal yasa gereği fiziksel kavramlara indirgenebilir olmadığını ileri savunur. [Düzensiz tekçilik], varlıksal (ontological) indirgemeyi kabul eder ama kavramsal indirgemeyi dışlar” (Davidson, 1995: 3).

McIntyre’ın Davidson yorumunda ortaya çıkan üçüncü sorun fiziksel olandan zihinsel olana olmak üzere tek yönlü bir etkileşimin olduğunun varsayılmasıdır. McIntyre böyle bir varsayımı kabul etmiş olacak ki, fiziksel olanın sınırlı olduğu iddiasından zihinsel olanın da sınırlı olacağı sonucunu çıkarıyor. Oysa düzensiz tekçiliğin birinci ilkesinde ifade edildiği gibi, zihinsel olaylar fiziksel olayların hem nedeni, hem de sonucu olabilirler.

Düzensiz tekçilik fiziksel olanla zihinsel olan arasında kavramsal indirgemeye ve özdeşliğe olanak vermediğine göre, fiziksel olanın sınırlılığında zihinsel olanın sınırlılığı sonucunu çıkarmak olanaksızdır. Buna göre, kavramsal indirgenemezlik görüşü doğruysa, zihinsel olanın sonsuzluğu, Davidson böyle bir temellendirmeye girişmiş olmasa da, sosyal bilimsel yasaların kapalı olmadığı görüşünü destekler. Gerçekten de, fiziksel olanla zihinsel olan arasında kavramsal indirgenemezlik ve tekil özdeşliği ilkelerinden hareketle, zihinsel olayların sonsuz olduğunu kanıtlamak hiç de zor değil. Sayılar evreninin sonsuz olduğu gerçeğinden hareket eden bir argüman bunu kolayca gösterebilir. S bireyinin aşağıdaki zihinsel ifadelere sahip olduğunu düşünelim:

S, 2’nin 3’ten büyük olduğuna inanıyor.

S, 3’ün 2’den büyük olduğuna inanıyor.

S, 57’nin 38’den büyük olduğuna inanıyor.

Şimdi, tekil özdeşlik ilkesine göre yukarıdaki önermesel tutumların her birinde S’nin zihinsel ifadelerinin birbirinden farklıdır. Buna göre, sayılar evreninin sonsuzluğundan, S, mantıksal olarak sonsuz sayıda zihinsel ifadeye sahip olabilir. S’nin ömrünün sınırlılığı ya da geçmişte yaşamış, halen yaşamakta olan ve de gelecekte yaşayacak olan insanların hem sayı olarak, hem de yaşam sürelerinin sınırlılığı böyle bir olasılığı mantıksal olarak ortadan kaldırmaz. Davidson’un zihin felsefesi böyle bir çıkarımı yapmaya olanak veriyorsa, ki verdiği inaniyorum, o zaman McIntyre iki seçenekten birini seçmek zorunda: Ya fiziksel olan sınırlı değildir, ya da fiziksel olanın sınırlılığında zihinsel olanın sınırlı olduğunu çıkarmak

olanaksızdır. Bu nedenle, McIntyre'in argümanı, Davidson'un düzensiz tekçilik kuramına ciddi bir eleştiri olarak görülemez.

5. Sonuç

Zihinsel olan hiçbir kesin yasaya bağımlı değilse sosyal bilimsel açıklama nasıl olanaklıdır? Sanıldığı gibi aksine, Davidson psikoloji bilgisinin tümüyle bilimsellik niteliğinden yoksun olduğunu ileri sürmüyor, aksine, psikolojinin özerk ve indirgenemez bir bilim olduğunu savunuyor. Kesin-olmayan yasalar da tekil olaylara ilişkin iddialara destek verebilirler. Ancak bu destek, açık veya kapalı istisnası olmayan bir kesin yasanın varlığını kanıtlayarak veya söz konusu nedensel ilişkide tüm nedensel ilişkileri ortaya çıkararak sağlanabilir. Bu ayırım doğrultusunda, psikolojinin kapalı bir kuram olmadığı, psikolojik terimlerin indirgeyici köprü yasalarla veya tanımlarla kapalı bir kuramın diline dönüştürülemeyeceği görülecektir. Davidson'un kesin yasa kavramı irdelendiğinde fizik dışında hemen hemen hiçbir bilimin kesin yasaya sahip olduğunu söylemek olanaksızlaşır. Davidson, kesin yasa kavramından böyle bir çıkarımın yapılabileceğini kabul eder. Onun amacı, fiziğin dışında kalan psikoloji, biyoloji, kimya ve ekonomi gibi özel bilimlerin bilimselliğini tartışmak değil, psikoloji gibi temel konusu zihinsel olanı araştırmak olan bir bilimin olaylara ilişkin nedensel açıklamalarının kesin yasalara bağımlı olmadığını, zihinsel olaylara ilişkin gerçek nedensel açıklamanın olayların tikelliğini ve tekilliğini göz önünde bulundurarak yapılması gerektiğini, böyle bir açıklama modelinin insan eylemlerini açıklamada en uygun model olduğunu göstermeye çalışmaktır.

KAYNAKÇA

Davidson, Donald. (1980a). "Psychology as Philosophy", *Essays on Actions and Events* içinde (229-39), Oxford: Clarendon Press.

Davidson, Donald. (1980b). "Mental Events", *Essays on Actions and Events* içinde (207-27), Oxford: Clarendon Press.

Davidson, Donald. (1980c). "The Individuation of Events", *Essays on Actions and Events* içinde (161-86), Oxford: Clarendon Press.

Donald Davidson. (1995). "Thinking Causes", *Mental Causation* içinde (3-17), derleyenler: J. Heil ve A. Mele, Oxford: Clarendon Press.

Kim, Jaegwon. (1989). "The Myth of Nonreductive Materialism", *Proceedings of the American Philosophical Association*, 63:31-47.

Kim, Jaegwon. (1995). "Can Supervenience and 'Non-Strick Laws' Save Anomalous Monism?" *Mental Causation* içinde (19-26), derleyenler: J. Heil ve A. Mele, Oxford: Clarendon Press.

McLaughlin Brain P. (1995). "On Davidson's Response to the Charge of Epiphenomenalism", *Mental Causation* içinde (27-40), derleyenler: J. Heil ve A. Mele, Oxford: Clarendon Press.

Quine, W. V. O. (1980). "Two Dogmas of Empiricism" *From a Logical Point of View* içinde (20-46), Massachusetts: Harvard University Press.

Smart, J. J. C. "Davidson's Minimal Materialism", *Essays on Davidson: Actions and Events* içinde (173-82), derleyenler: B. Vermazen ve M. B. Hintikka, Oxford: Clarendon Press.

McIntyre, Lee. (1998). "Davidson and Social Scientific Laws", *Synthese* 120: 375-94.

Searle, John. (1984). *Minds, Brains and Science*, Massachusetts: Harvard University Press.

Searle, John. (1991). "Intentionalistic Explanations in the Social Sciences", *Philosophy of the Social Sciences* 21(3): 332-344.

Sosa, Ernest. (1984). "Mind-Body Interaction and Supervenient Causation" *Midwest Studies in Philosophy* 9: 271-81.

Weber, Max. (1968). "Objectivity in Social Science" *Readings in the Philosophy of the Social Science* içinde (85-97), derleyen: May Brodbeck, New York : The Macmillan Company.

Yalowitz, Steven. (1998). "Causation in the Argument for Anomalous Monism", *Canadian Journal of Philosophy*, 28 (2): 183-226.